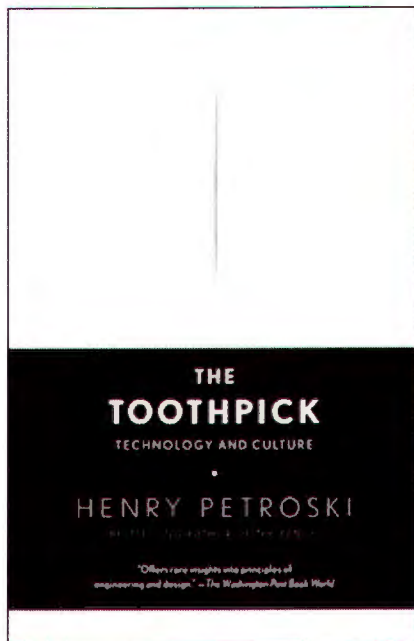

The Toothpick: Technology and Culture เขียนโดย Henry Petroski

ภาควิชาการ วิศวกรรมศาสตร์*

The Toothpick: Technology and Culture เป็นหนังสือที่เล่าเกี่ยวกับประวัติของไม้จิ้มฟัน โดยที่ผู้แต่ง เฮนรี เพโตรสกี (Henry Petroski) ผู้ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และประวัติศาสตร์ประจำมหาวิทยาลัย Duke สหรัฐอเมริกา และนอกจากนั้น เขายังเป็นผู้เขียนของหนังสืออีกหลายเล่ม เช่น *The Book on the Bookshelf*, *Invention by Design: How Engineers Get from Thought to Thing*, *Design Paradigms: Case Histories of Error and Judgment in Engineering*, *The Evolution of Useful Things* หรือ

The Pencil: A History of Design and Circumstance ได้เล่าถึงไม้จิ้มฟันไว้ในหลายแง่มุม นับตั้งแต่ ผู้ที่ใช้ไม้จิ้มฟัน (หรือสิ่งอื่นๆ ที่นำมาใช้แทนไม้จิ้มฟันได้) ในยุคสมัยต่างๆ อุปกรณ์ที่นำมาใช้ผลิตไม้จิ้มฟันในยุคต่างๆ ความนิยมและการใช้ไม้จิ้มฟันในส่วนต่างๆ ของโลก เช่น ในยุโรป อเมริกาใต้ และในประเทศสหรัฐอเมริกา ขั้นตอนการผลิตไม้จิ้มฟันโดยใช้เครื่องจักร จนถึง สถานการณ์ของการผลิตไม้จิ้มฟันในประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนี้ แต่โดยรวมทั่วไปแล้ว ผู้เขียนจะกล่าวถึงประวัติของไม้จิ้มฟันในสหรัฐอเมริกาเสียเป็นส่วนใหญ่ และผู้เขียนถึงแม้จะกล่าวถึงประวัติของไม้จิ้มฟันในส่วนอื่นๆ ของโลก แต่ถ้าเทียบกับสหรัฐอเมริกาแล้วก็นับว่าน้อยมาก

* อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้เขียนเริ่มเรื่องโดยกล่าวว่า “ไม่มีอะไรอีกแล้วที่จะนำราคาญเท่ากับกรรมเศษอาหารติดอยู่ที่ซอกฟัน” และเมื่อมีเศษอาหารติดอยู่ที่ซอกฟัน บางคนก็เลือกที่จะใช้ลิ้นดันให้เศษอาหารหลุดออกไป หรือบางคนก็เลือกที่จะใช้นิ้วแคะให้เศษอาหารหลุดออกไป แต่ในบางครั้งลิ้นและนิ้วก็ไม่สามารถที่จะดันให้เศษอาหารหลุดออกไปได้ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องหาสิ่งของอย่างอื่นมาเชี่ยเศษอาหารให้หลุดออกไปจากซอกฟัน จากความสำคัญของการเชี่ยเศษอาหารนี้ ทำให้การเชี่ยเศษอาหารเป็น “ลักษณะนิสัยที่เก่าแก่ที่สุดของมนุษย์” ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการใช้สิ่งที่มีลักษณะแหลม เช่น ดันหญ้า มาใช้แคะเศษอาหารให้หลุดออกจากฟันนั้น เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการที่มนุษย์รู้จักบริโภคเนื้อสัตว์เลยทีเดียว โดยนักมานุษยวิทยาจากที่ต่างๆ ทั่วโลกต่างพากันพบหลักฐานเป็นฟันที่มีรอยขีดของมนุษย์ยุคหิน เช่น เมื่อ ค.ศ. 1911 กลุ่มนักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศสได้พบฟันที่มีรอยขีดของมนุษย์นีแอนเดอร์ทัลที่เมือง La Quina ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศฝรั่งเศส และพวกเขาเชื่อว่า รอยขีดนี้เกิดจากการที่มนุษย์นีแอนเดอร์ทัลมีนิสัยแคะเศษอาหารให้หลุดจากซอกฟัน

จากยุคของมนุษย์นีแอนเดอร์ทัล ผู้เขียนได้พาผู้อ่านมาดูการใช้ไม้จิ้มฟันในยุคกรีกและโรมัน ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า การใช้ไม้จิ้มฟันในยุคกรีกและโรมันนั้นเป็นที่นิยมกันมากจนกระทั่งชายแก่ที่ไม่มีฟันเหลืออยู่ในปากแล้ว ก็ยังติดนิสัยการคาบไม้จิ้มฟันเอาไว้ในปากหลังจากที่รับประทานอาหารเสร็จแล้ว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การใช้ไม้จิ้มฟันก็เปรียบเสมือนแฟชั่นที่มีช่วงที่ได้รับความนิยม และไม่ได้รับความนิยม หลังจากจักรวรรดิโรมันล่มสลายลงแล้ว การใช้ไม้จิ้มฟันก็ไม่ได้รับความนิยมมากเท่าใดในสมัยยุคกลาง และไม้จิ้มฟันก็กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งในยุคเรอเนสซองซ์ จนผู้เขียนกล่าวว่า ยุคเรอเนสซองซ์เป็น “ยุคทอง” ของไม้จิ้มฟันเลยทีเดียว ซึ่งในยุคนี้ บุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมจะนิยมใช้ไม้จิ้มฟันที่ทำจากเงินหรือทองและพวกเขาจะนิยมเก็บไม้จิ้มฟันไว้ในกล่องเล็กๆ ซึ่งพวกเขาจะนำมาแขวนรอบคอโดยใช้โซ่เล็กๆ คล้องไว้กับสายสร้อย

นอกจากเงินและทองแล้ว ไม้จิ้มฟันของยุคเรอเนสซองซ์ก็ยังทำมาจากวัสดุอื่นด้วย เช่น จากหญ้าหรือจากหนามของต้นกระบองเพชร (ในพื้นที่รอบๆ เม็กซิโก) ส่วนต่างๆ ของสัตว์ เช่น เล็บของนก กระดูกไก่หรือของสัตว์ปีกอื่นๆ หนองของแมว และก้านของขนห่าน ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้น ไม้จิ้มฟันเป็นวัสดุที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมและถูกนำมาทำเป็นไม้จิ้มฟันอยู่บ่อยครั้ง โดยไม้จิ้มฟันที่ทำจากไม้และมีชื่อเสียงมากที่สุด คือไม้จิ้มฟันที่ผลิตในประเทศโปรตุเกสและบราซิล และจากประเทศบราซิลนี้เองที่ชาร์ล ฟอสเตอร์ (Charles Forster) ได้ความคิดว่าเขาอยากจะทำไม้จิ้มฟันโดยใช้เครื่องจักรในการผลิตแทนการใช้มือเหลาตามแบบเดิม

ชาร์ล ฟอสเตอร์ เป็นบุคคลที่ผู้เขียนตั้งใจที่จะให้เป็นตัวเด่นในหนังสือ เนื่องจากเขาเป็นคนแรกในสหรัฐอเมริกาที่ผลิตไม้จิ้มฟันโดยใช้เครื่องจักร ถึงแม้ว่าฟอสเตอร์จะไม่ได้เป็น

ผู้คิดค้นเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตไม้จิ้มฟันขึ้นมาเองก็ตาม ฟอสเตอร์เดินทางไปบราซิลในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 และเขาได้เห็นชาวบราซิลเหลาไม้จิ้มฟันด้วยมือ ทำให้เขาคิดที่จะผลิตไม้จิ้มฟันให้ได้จำนวนมากและในเวลาอันรวดเร็วโดยใช้เครื่องจักรในการผลิต ในช่วงแรกของการทดลองผลิตไม้จิ้มฟันโดยเครื่องจักร ฟอสเตอร์ประสบปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาทางด้านเทคนิค และปัญหาเรื่องการจดสิทธิบัตรของเครื่องจักร เมื่อปัญหาเหล่านี้ได้รับการแก้ไขแล้ว ฟอสเตอร์ก็ต้องวางแผนทางด้านการตลาด เนื่องจากในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงที่ฟอสเตอร์สามารถตั้งโรงงานผลิตไม้จิ้มฟันของเขาขึ้นมาได้แล้วนั้น การใช้ไม้จิ้มฟันยังไม่ได้เป็นที่แพร่หลายนักในสหรัฐอเมริกา ซึ่งผิดกับในทวีปยุโรป ในการวางแผนทางด้านการตลาดนี้ ฟอสเตอร์ได้ใช้วิธีการอันชาญฉลาด และในที่สุด เขาก็ประสบผลสำเร็จอย่างงดงาม จนทำให้การใช้ไม้จิ้มฟันได้รับความนิยมมากขึ้นในสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ว่า จะมีคนบางกลุ่มมองว่า การใช้ไม้จิ้มฟันในที่สาธารณะ เช่น ที่โต๊ะอาหาร โดยที่ไม่เอามือปิดปากในขณะที่เคี้ยว หรือการคาบไม้จิ้มฟันเอาไว้ที่มุมปากเพื่อเคี้ยวเล่นๆ จะเป็นเรื่องที่ไม่สมควรก็ตาม สำหรับในเรื่องการใช้ไม้จิ้มฟันเคี้ยวอาหารที่โต๊ะอาหารนั้น ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า ที่ยุโรป เช่นที่ฝรั่งเศส โปรตุเกส หรือสเปน นับว่าเป็นเรื่องที่ธรรมดามาก

หลังจากชาร์ล ฟอสเตอร์ถึงแก่กรรมเมื่อ ค.ศ. 1901 นายออสการ์ เฮอร์ซี (Oscar Hersey) ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินและดูแลกิจการของโรงงานผลิตไม้จิ้มฟันต่อจากนายฟอสเตอร์ ผู้เขียนได้กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้นายฟอสเตอร์ไม่ตัดสินใจขายโรงงานให้ลูกๆ ของเขาดูแล ทั้งๆ ที่นายฟอสเตอร์เองก็มีลูกสาวสองคนและลูกชายอีกหนึ่งคน ได้แก่ ความไม่เข้าใจกันระหว่างนายฟอสเตอร์กับลูกชายของเขา นายเมาริส ฟอสเตอร์ (Maurice Forster) จากความไม่เข้าใจกันเล็กๆ น้อยๆ นี้ ทำให้นายฟอสเตอร์ตัดสินใจเขียนพินัยกรรมมอบให้นายออสการ์ เฮอร์ซี ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินและดูแลกิจการโรงงานของเขาก่อนที่จะเสียชีวิต หลังจากนั้นเฮอร์ซีเข้ามาทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ทรัพย์สินแล้ว เขาก็มีเรื่องขัดแย้งกับนายเมาริส ฟอสเตอร์และลูกสาว อีก 2 คนของชาร์ล ฟอสเตอร์ จากผลของความขัดแย้งกันนี้ทำให้นายเมาริส ฟอสเตอร์ตัดสินใจตั้งโรงงานผลิตไม้จิ้มฟันของตนเอง และในที่สุด หลังจากที่ถูกๆ ทั้งสามของนายชาร์ล ฟอสเตอร์นำเรื่องขึ้นศาลแล้ว นายออสการ์ เฮอร์ซีก็พ้นจากหน้าที่ผู้พิทักษ์ทรัพย์สินไปในที่สุด หลังจากที่ถูกกล่าวถึงเรื่องความขัดแย้งต่างๆ เหล่านี้แล้ว ผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงสถานการณ์ของโรงงานไม้จิ้มฟันในสหรัฐอเมริกาในยุคปัจจุบันเล็กน้อย

กล่าวโดยรวมแล้ว หนังสือเล่มนี้ ซึ่งเป็นหนังสือที่กล่าวถึงไม้จิ้มฟัน ครอบคลุมตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคกรีกและโรมัน ยุคเรอเนสซองซ์ เรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน นับเป็นหนังสือที่ให้ข้อมูลที่ค่อนข้างละเอียดเกี่ยวกับไม้จิ้มฟัน จนอาจกล่าวได้ว่า ถ้าหากผู้ใดต้องการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องไม้จิ้มฟัน หนังสือเล่มนี้ของเฮนรี เพโตรสกีจะเป็นหนังสือที่สมควรอ่านเป็น

อย่างยิ่ง โดยในการกล่าวถึงไม้จิ้มฟันหรือวัฒนธรรมการใช้ไม้จิ้มฟัน ผู้เขียนจะพยายามหาตัวอย่างจากวรรณกรรมต่างๆ มาทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนั้น ผู้เขียนได้จัดทำเชิงอรรถเอาไว้เป็นอย่างดีทำให้สะดวกแก่การค้นคว้าเพิ่มเติมสำหรับผู้อ่านที่สนใจ เรื่องไม้จิ้มฟันเป็นพิเศษแต่อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ก็ยังมีจุดบกพร่องอยู่บ้างเนื่องจากผู้เขียนเขียนเกี่ยวกับไม้จิ้มฟันในยุคก่อนประวัติศาสตร์ กรีกและโรมัน รวมไปถึงยุคเรเนสซองซ์น้อยไป ในขณะที่ผู้เขียน เขียนถึงเรื่องไม้จิ้มฟันในยุคกรีกโรมันและเรเนสซองซ์เป็นจำนวนแค่ 4 บท ผู้เขียนกลับเขียนถึงเรื่องไม้จิ้มฟันในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นไปเป็นจำนวนถึง 25 บท

เรื่องของไม้จิ้มฟันในสหรัฐอเมริกาในช่วงตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นไป แท้จริงแล้ว ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ในบางครั้ง ผู้เขียนก็พูดถึงเรื่องที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจงจนเกินไป เช่น ผู้เขียนได้เล่าถึงการพยายามประดิษฐ์เครื่องจักรเพื่อผลิตไม้จิ้มฟันในยุคแรกๆ อย่างละเอียด โดยผู้เขียนใส่ข้อมูลทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ลงไปค่อนข้างมาก จนอาจจะทำให้ผู้อ่านบางคนที่ไม่ค่อยมีความรู้ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์มากเท่าใดนักรู้สึกที่น่าเบื่อ นอกจากนั้น ผู้เขียนก็ยังเขียนเน้นหนักไปถึงชาร์ล ฟอสเตอร์ค่อนข้างมาก ทั้งๆ ที่ในสหรัฐอเมริกาเองนั้นก็ยังมีผู้ผลิตไม้จิ้มฟันรายใหญ่อื่นๆ อีก การกล่าวถึงชาร์ล ฟอสเตอร์นั้น ยังรวมถึงการกล่าวถึงชีวิตของลูกๆ ของเขาอย่างละเอียดอีกด้วย ซึ่งในบางครั้ง เรื่องของชีวิตของลูกๆ ของชาร์ล ฟอสเตอร์ก็ไม่ได้เกี่ยวกับไม้จิ้มฟันสักเท่าใดนัก โดยเฉพาะเรื่องของลูกสาวทั้งสองคนของชาร์ล ฟอสเตอร์ ในทำนองเดียวกับที่ผู้เขียนกล่าวถึงชาร์ล ฟอสเตอร์ไวค่อนข้างมาก ผู้เขียนก็กล่าวถึงไม้จิ้มฟันในสหรัฐอเมริกามากเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าผู้เขียนจะกล่าวถึงการใช้ไม้จิ้มฟันในที่อื่นๆ ของโลกเอาไว้บ้าง แต่ถ้าเทียบกับสหรัฐอเมริกาแล้ว ก็นับว่าเป็นจำนวนที่น้อยมาก

จากเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ ทำให้หนังสือเล่มนี้ตอบโจทย์ในส่วนของชื่อหนังสือ “Technology and Culture” ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ถึงแม้ว่า ผู้เขียนจะกล่าวถึงวัฒนธรรมการใช้ไม้จิ้มฟันในส่วนต่างๆ ของโลก และในสหรัฐอเมริกา แต่ผู้เขียนกลับไม่ได้ทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เทคโนโลยีในด้านการผลิตไม้จิ้มฟันกับวัฒนธรรมการใช้ไม้จิ้มฟันนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร หรือเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมการใช้ไม้จิ้มฟันอย่างไร นอกจากนั้น ผู้เขียนยังกล่าวถึงวัฒนธรรมในการใช้ไม้จิ้มฟันในส่วนต่างๆ ของโลกน้อยมาก เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมการใช้ไม้จิ้มฟันในสหรัฐอเมริกา

เมื่อมองจุดเด่นและจุดด้อยของหนังสือเล่มนี้แล้ว หนังสือ *The Toothpick: Technology and Culture* ของเฮนรี เพโทรสกีเป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่สนใจในประวัติของสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่สำหรับบางคนแล้ว นับว่าเป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น หนังสือเล่มนี้ยังเหมาะกับบุคคลที่สนใจเกี่ยวกับประวัติของเครื่องจักรกลและประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นไปอีกด้วย